
Komparácia *Predpisov na správne zachovávanie Apoštolskej konštitúcie SAPIENTIA CHRISTIANA a Aplikáčnych noriem na verné zachovávanie Apoštolskej konštitúcie VERITATIS GAUDIUM* a ich prínos pre štúdium morálnych hodnôt (III)¹

---

3. časť

prof. ThDr. Marek Petro, PhD.

<https://orcid.org/0000-0003-2024-9981>

Abstract: *Drawing on the Second Vatican Council, the apostolic constitutions SAPIENTIA CHRISTIANA (15.04.1979) and VERITATIS GAUDIUM (08.12.2017) accentuate that the students at universities should be truly outstanding in learning, ready to shoulder major duties in society and to witness to the faith before the world.² In the previous issues of the COLLECTANEA LECTONUM THEOLOGICARUM (CLT VII – CLT XVII) we compared the abovementioned constitutions and provided novel impulses for a permanent formation of priests. This and the following papers (published as a continuation) will compare the Norms of Application for the Correct Implementation of the Apostolic Constitution SAPIENTIA CHRISTIANA and Norms of Application for the Correct Implementation of the Apostolic Constitution VERITATIS GAUDIUM and highlight their contribution to the study of moral values that are essential for a well-rounded and sustainable development of society.*

---

¹ Štúdiá vznikla ako výstup riešenia projektu KEGA 030PU-4/2022 s názvom *Design of teaching materials for university study of relevant moral values with a focus on allround and sustainable development of society.*

² Cf. GE 10.

Key words: *Education. Moral values. Personal development. Society. Interpersonal relations. Sapientia Christiana. Veritatis Gaudium.*

Abstrakt: *Apoštolské konštitúcie SAPIENTIA CHRISTIANA (15.04.1979) a VERITATIS GAUDIUM (08.12.2017) odvolávajú sa na Druhý vatikánsky koncil zdôrazňujú aby študenti na univerzitách boli formovaní na ľudí skutočne vynikajúcich vo vede, pripravených na náročné povinnosti v spoločnosti a na svedkov viery vo svete.³ V predchádzajúcich častiach zborníka COLLECTANEA LECTIONUM THEOLOGICARUM (CLT VII – CLT XVII) sme komparovali vyššie spomenuté apoštolské konštitúcie s extrahovaním nóva pre permanentnú kňazskú formáciu. V tejto a ďalších štúdiách (na pokračovanie) porovnáme Predpisy na správne zachovávanie Apoštolskej konštitúcie SAPIENTIA CHRISTIANA a Aplikačné normy na verné zachovávanie Apoštolskej konštitúcie VERITATIS GAUDIUM a ich prínos pre štúdium morálnych hodnôt, ktoré sú nevyhnutné pre všestranný a trvalo udržateľný rozvoj spoločnosti.*

Kľúčové slová: *Vzdelávanie. Morálne hodnoty. Osobnostný rozvoj. Societa. Interpersonálne relácie. Sapientia christiana. Veritatis gaudium.*

*(Pokračovanie z COLLECTANEA
LECTIONUM THEOLOGICARUM XIX, 1/2023)*

Úvod

Ak má byť napredovanie a budovanie akejkoľvek civilizácie, úspešné, musí byť zakotvené v takých hodnotách, ktoré sú zmysluplné, funkčné a fixne zakorenené v pravidlách fungovania society.

Pri zdôvodňovaní rozličných politických, spoločenských, ekonomických či prírodovedeckých krokoch a rozhodnutiach môžeme nezriedka počúvať o zakotvení, či obrane takzvaných

---

³ Porov. GE 10.

európskych hodnôt, ktoré majú byť zárukou správneho základu a východiska pre budovanie kvalitnej a prosperujúcej spoločnosti.⁴

Z druhej strany zas, výraz európske hodnoty sa používa často veľmi nekonkrétne, akoby bolo všeobecne zrejmé, čo sa pod tým myslí, no jednoznačné všeobecne používané definovanie týchto hodnôt neexistuje.

Z toho logicky vyplýva, že neexistuje ani ich vedecké a objektívne platné zdôvodnenie a potvrdenie. Paradoxom je, že tieto európske hodnoty sú nejakým činom spontánne považované za akýsi základ správneho fungovania medziľudských vzťahov v rôznych oblastiach a úrovniach spoločnosti. Z tohto hľadiska sa tieto hodnoty implicitne vnímajú ako normy, podľa ktorých možno hodnotiť úroveň rôznych štátnych, kultúrnych ba i náboženských spoločností a systémov vo svete.

Je prirodzené, že spomínané hodnoty, ak si majú zachovať ambíciu byť spoľahlivým základom pre rozvoj spoločnosti, musia byť jasne zdôvodnené, pomenované, aby následne mohli byť vovedené do praktického života a stať sa základom pre rozvoj všetkých oblastí, ktoré tvoria spoločnosť.⁵

V živote sa možno stretnúť z rozličnými, často až hraničnými okolnosťami, ktorých úspešné riešenie vyžaduje práve správne životné postoje.⁶

Nová doba so sebou prináša aj nové či už zdravotné, pracovné, sociálne, ale aj politické problémy, s ktorými sa človek potrebuje správne vysporiadať (napr. v blízkej minulosti, ba až

---

⁴ ORENIČ, P.: História a súčasne výzvy pre Katolícke školy na Slovensku. In: *Theologos*, Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta, 1/2023, s. 67.

⁵ POPOVIČ, J.: *Cirkevi sui iuris v CCEO*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, 2022. - s. 58.

⁶ DANCÁK, P. – ORENIČ, P. – CHIFOR, A.: Historicko-filozofická reflexia princípu dvojitého efektu v kontexte praxe pomáhajúcich profesií. In: BEŇO, P. – KNAPIK, A. – ROTTERMUND, J. – ŠRAMKA, M.: *Covid-19 and its Impacts on Health, Helping Professions and New Technologies*. Katowice 2021, p. 243-251.

súčasnosti COVID-19, či vojna na Ukrajine zasahujú všetky spomínané sféry).

Bez spoľahlivého riešenia takýchto životných problémov jednotlivcov nemožno očakávať pozitívny a úspešný vývoj celej spoločnosti.⁷

Cieľom tejto štúdie (na pokračovanie) je komparácia *Predpisov na správne zachovávanie Apoštolskej konštitúcie SAPIENTIA CHRISTIANA* a *Aplikačných noriem na verné zachovávanie Apoštolskej konštitúcie VERITATIS GAUDIUM* a ich prínos pre štúdium, výskum a selekciu morálnych hodnôt, ktoré sú nevyhnutné pre všestranný a trvalo udržateľný rozvoj spoločnosti, zodpovedajú fungovaniu sveta a sú v súlade s potrebami človeka i spoločnosti.

Nádejame sa, že aj táto štúdia prispeje k verifikácii relevancie týchto hodnôt, aby následne mohol byť zostavený zmysluplný systém etických hodnôt, ktorý môže spoľahlivo tvoriť základ rozvoja spoločnosti. Takýto systém má byť neodmysliteľným obsahom vysokoškolského štúdia, aby tak mohol byť nosným základom pre štúdium v humanitných, spoločenských, ale aj prírodných vedách.

Komparácia PRVÝCH ČASTÍ

Oba porovnávané dokumenty, *Predpisy na správne zachovávanie Apoštolskej konštitúcie SAPIENTIA CHRISTIANA*⁸ i *Aplikačné normy na verné zachovávanie Apoštolskej konštitúcie VERITATIS GAUDIUM*⁹, obsahujú v *Prvej časti* po desať kapitol. V PnSZ AK SCH má *Prvá časť* názov *Spoločné normy* a v ANnVZ AK VG *Všeobecné normy*. Jednotlivé kapitoly sú v PnSZ AK SCH i v ANnVZ AK VG číslované rímskymi číslicami od I do X. V tomto prís-

---

⁷ BUZALIC, A. – DANCÁK, P. – CHIFOR, A.: Fenomenologická reflexia pandémie ako naliehavá súbežná reflexia nad zmyslom vecí a života. In: DANCÁK, P. – ŠOLTÉS, R. – PORUBEC, D. (eds.): *Disputationes quodlibetales* Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta, 2022. p. 6-21.

⁸ Odtiaľ budeme v texte používať skratku PnSZ AK SCH.

⁹ Odtiaľ budeme v texte používať skratku ANnVZ AK VG.

pevku skomparujeme III. kapitolu prvých častí, ktorá v PnSZ AK SCH aj v ANnVZ AK VG nesie jednotný názov *Učítelia*.¹⁰

**PREDPISY
NA SPRÁVNE
ZACHOVÁVANIE
APOŠTOLSKEJ KONŠTITÚCIE
"SAPIENTIA CHRISTIANA"¹¹**

**1. časť
SPOLOČNÉ NORMY**

**II.
Učítelia
(Ap. konšt. čl. 22 – 30)**

Čl. 16.

Čl.16. § 1. Učítelia nastálo prijatí na fakultu sú predovšetkým tí, ktorí sú plnoprávne kooptovaní a spravidla sa nazývajú riadni; podobne sa prijímajú mimoriadni učítelia; podľa potreby môžu byť aj iní učítelia, ako to býva zvykom na univerzitách.

**APLIKAČNÉ NORMY
NA VERNÉ ZACHOVÁVANIE
APOŠTOLSKEJ KONŠTITÚCIE
VERITATIS GAUDIUM¹²**

**PRVÁ ČASŤ
VŠEOBECNÉ NORMY**

**II. kapitola
Učítelia
(Ap. konšt. čl. 22 – 30)**

Čl. 18.

Čl. 18. § 1. Stáli učítelia na fakulte sú predovšetkým tí, ktorí sú tam trvalo zamestnaní a spravidla sa nazývajú riadni; po nich nasledujú mimoriadni učítelia; a podľa potreby môžu tam byť aj iní učítelia, s ohľadom na zvyklosti univerzitnej praxe.

§ 2. Fakulty majú mať nasledovný minimálny počet stálych učiteľov: 12 pre teologickú fakultu (a prípadne aspoň 3, ktorí majú požadované tituly

---

¹⁰ Kapitola *Akademická obec a jej vedenie* je v oboch apoštolských konštitúciách rovnomenná a je skomparovaná v: PETRO, M.: Komparácia Apoštolských konštitúcií Sapientia Christiana a Veritatis Gaudium a ich prínos pre vzdelávanie kňazov 3 [electronic] / In: *Collectanea lectionum theologiarum IX.* [electronic] / Rec. Cyril Hišem, Karel Sládek. - Varšava : Wydawnictwo Respect, 2019. - ISBN 978-83-950824-4-3. Petro Marek (100%).

¹¹ Posvätná kongregácia pre katolícku výchovu podľa normy čl.10 Apoštolskej konštitúcie Sapientia Christiana podáva cirkevným univerzitám a fakultám nasledujúce predpisy, ktoré treba verne zachovávať.

¹² Kongregácia pre katolícku výchovu podľa čl. 10 apoštolskej konštitúcie Veritatis gaudium predkladá cirkevným univerzitám a fakultám nasledujúce aplikačné normy a nariaďuje, aby sa verne dodržiavali.

§ 2. Okrem stálych učiteľov môžu byť aj iní učitelia, rôzne nazývaní, najmä tí, ktorí sú pozývaní z iných fakúlt.

§ 3. Nakoniec sú asistenti, ktorí majú plniť rozličné akademické úlohy a majú mať primeraný titul.

Čl. 17.

Primeraný doktorát sa chápe podľa predmetu, ktorý má niekto prednášať.

Ak ide o posvätnú disciplínu alebo s ňou spojenú disciplínu, doktorát musí mať kánonický stupeň; ak doktorát nie je kánonický, vyžaduje sa aspoň kánonický licenciát.

z filozofie: porov. Ord. čl. 57), 7 pre filozofickú fakultu a 5 pre fakultu kánonického práva, a tiež 5 alebo 4 pre vyššie inštitúty náboženských vied, podľa toho, či má inštitút 1. a 2. cyklus alebo iba 1. cyklus. Ostatné fakulty majú mať aspoň 5 stálych učiteľov.

§ 3. Okrem stálych učiteľov tam zvyčajne pôsobia aj iní učitelia, nazývaní rôzne, predovšetkým tí, ktorí sú pozývaní z iných fakúlt.

§ 4. Napokon je vhodné, ak sú tam na plnenie osobitných akademických úloh prítomní aj asistenti, ktorí majú primeraný titul.

Čl. 19.

§ 1. Za primeraný doktorát sa považuje ten, ktorý zodpovedá vyučovanému predmetu.

§ 2. Na teologických fakultách alebo fakultách kánonického práva, ak ide o posvätnú vednú disciplínu alebo s ňou súvisiaci predmet, sa bežne požaduje kánonický doktorát; ak doktorát nie je kánonický, vyžaduje sa aspoň kánonický licenciát.

§ 3. Na ostatných fakultách, ak učiteľ nemá ani kánonický doktorát, ani kánonický licenciát, môže byť uznaný ako stály učiteľ iba pod podmienkou, že jeho formácia je v súlade s identitou cirkevnej fakulty. Pri posudzovaní kandidátov na vyučovanie treba mať na mysli – okrem nevyhnutnej odbornosti v im určenom predmete – aj to, aby ich publikácie a didaktická činnosť tvorili jednotu a boli v súlade s pravdou odovzdávanou vierou.

Čl. 18.

Nekatolíckym vyučujúcim, prijatým podľa noriem kompetentnej cirkevnej autority¹³, dáva veľký kancelár "veniam docendi".

Čl. 20.

V štatútoch treba stanoviť potrebný časový interval na postup, ktorý má byť aspoň tri roky.

Čl. 21.

§ 1. Učiteľia, najmä stáli, nech sa snažia medzi sebou spolupracovať. Navrhuje sa aj spolupráca s učiteľmi na iných fakultách, najmä v predmetoch, ktoré sú si blízke alebo navzájom súvisia.

§ 2. Nik nemôže byť stálym učiteľom na dvoch fakultách.

Čl. 20.

§ 1. Učiteľom z iných cirkví a cirkevných spoločenstiev udeľuje podľa noriem kompetentnej cirkevnej autority (porov. Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme, 191 n.: AAS 85 [1993], 1107 ss.) splnomocnenie na vyučovanie veľký kancelár.

§ 2. Učiteľia iných cirkví a cirkevných spoločenstiev nemôžu vyučovať teologické kurzy v prvom cykle, ale môžu učiť iné predmety (porov. Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme, 192: AAS 85 [1993], 1107 – 1108). V druhom cykle môžu byť pozývaní ako hosťujúci profesori (porov. tamže, 195: AAS 85 [1993], 1109).

Čl. 22.

V štatútoch treba stanoviť časový interval potrebný na povýšenie učiteľa, ktorý má byť aspoň trojročný.

Čl. 23.

§ 1. Učiteľia, najmä stáli, nech sa snažia medzi sebou spolupracovať. Odporúča sa aj spolupráca s učiteľmi z iných fakúlt, najmä s tými, ktorí vyučujú príbuzné alebo súvisiace predmety.

§ 2. Nik nemôže byť stálym učiteľom súčasne na viacerých fakultách.

---

¹³ Porov. DIREKTÓRIUM o tom, čo na Druhom vat. koncile bolo vyhlásené a má sa zachovávať o šírení ekumenizmu, II. časť: AAS 62 (1970), 705 a nasl.; EV II, 1257 a nasl.

Čl. 22.

§ 1. V štatútoch sa má presne určiť spôsob, ako postupovať pri suspendovaní alebo prepustení učiteľa, najmä z doktrínálnych dôvodov.

§ 2. Treba sa postarať, aby sa problém vyriešil podľa možnosti súkromne medzi rektorom alebo predsedom alebo dekanom a samotným učiteľom. Ak sa nevyrieši, má byť problém primeranou formou predložený pred radu alebo kompetentnú komisiu tak, aby sa prvé vyšetrovanie vykonalo na samotnom univerzitnom alebo fakultnom grémiu. Ak to nestačí, vec treba predniesť veľkému kancelárovi, ktorý so skúsenými pracovníkmi z univerzity, fakulty alebo externými pracovníkmi považuje nad vecou, aby urobil vhodné opatrenia. Má právo odvolať sa pred Svätú stolicu, aby spor definitívne vyriešila, pričom učiteľovi je vždy daná možnosť vysvetliť a brániť svoju záležitosť.

§ 3. Vo vážnych a naliehavých prípadoch však na dobro študentov a veriacich veľký kancelár vyučujúceho na určitý čas suspenduje, kým sa neuzavrie riadny proces.

Čl. 23.

Diecézni a rehoľní kňazi alebo iní, im rovnoprávni, aby sa stali a zostali

Čl. 24.

§ 1. V štatútoch sa má presne určiť spôsob, ako postupovať pri suspendovaní alebo prepustení učiteľa, najmä ak ide o doktrínálne dôvody.

§ 2. Treba sa predovšetkým snažiť o to, aby sa podľa možnosti problém urovnal osobným pohovorom medzi rektorom alebo riaditeľom, alebo dekanom a samotným učiteľom. Ak sa nedospeje k zhode, má byť problém predložený primeranou formou príslušnej rade alebo komisii tak, aby sa prvé vyšetrovanie vykonalo na vnútornom univerzitnom alebo fakultnom fóre. Ak to nie je dostačujúce, nech sa vec postúpi veľkému kancelárovi, ktorý preskúma spor spolu so skúsenými odborníkmi z univerzity, fakulty alebo s externými pracovníkmi, aby urobil vhodné opatrenia. Učiteľ má mať zaistené právo poznať príčinu a dôkazy, ako aj predložiť a brániť vlastné dôvody. Stále však ostáva v platnosti právo podať rekurz na Svätú stolicu kvôli definitívnemu vyriešeniu prípadu (porov kán. 1732 – 1739 CIC; kán. 996 – 1006 CCEO; kán. 1445, § 2 CIC; Ján Pavol II., apošt. konšt. Pastor bonus, čl. 123: AAS 80 [1988], 891 – 892).

§ 3. Vo vážnych a naliehavých prípadoch však veľký kancelár môže pre dobro študentov a veriacich suspendovať učiteľa ad tempus (na určitý čas), kým sa neuzavrie riadny proces.

Čl. 25.

Aby sa diecézni a rehoľní kňazi alebo iní, im rovnoprávni, mohli stať

učiteľmi na fakulte, potrebujú súhlas svojho diecézneho ordinára alebo predstaveného podľa noriem, ktoré o tejto veci vydala kompetentná cirkevná autorita.

učiteľmi na fakulte a zostať tam, musia mať súhlas svojho ordinára, hierarchu alebo predstaveného, podľa noriem stanovených v tejto veci kompetentnou cirkevnou autoritou.

Komparácia

Obsahy článkov tretích kapitol v pvej časti sa v PnSZ AK SCH začínajú číslovaním 16 a v ANnVZ AK VG číslovaním 18.

V tretej kapitole komparovaných dokumentov je v PnSZ AK SCH a v ANnVZ AK VG zhodne po osem článkov, ktoré sú číslované v PnSZ AK SCH od č. 16 do č. 23 a v ANnVZ AK VG od č. 18 do č. 25.

Články 16 v PnSZ AK SCH a 18 v ANnVZ AK VG hovoria o stálych a mimoriadnych učiteľoch. Dokument ANnVZ AK VG má navyše v § 2 stanovený minimálny počet stálych učiteľov pre jednotlivé typy fakúlt.

Články 17 v PnSZ AK SCH a 19 v ANnVZ AK VG hovoria o primeranom doktoráte, ktorým je kanonický doktorát. Dokument ANnVZ AK VG na rozdiel od PnSZ AK SCH podrobne špecifikuje nevyhnutnosť, resp. strpenie absencie kanonického doktorátu pri jednotlivých typoch fakúlt.

Články 18 v PnSZ AK SCH a 20 v ANnVZ AK VG obsahovo zhodne hovoria o súhlase vyučovania pre nekatolíckych vyučujúcich, ktoré v každom prípade udeľuje veľký kancelár.

Články 19 v PnSZ AK SCH a 21 v ANnVZ AK VG hovoria o stanovení trvalého poverenia učiť s ohľadom na "Nihil obstat" s odvolaním sa na čl. 27 § 2 v oboch dokumentoch.¹⁴

---

¹⁴ SAPIENTIA CHRISTIANA čl. 27 § 2. Všetci učители, skôr ako sú prijatí na trvalý úväzok alebo skôr ako sú promovani na najvyšší didaktický stupeň, v oboch prípadoch potrebujú vyhlásenie "Niet námietky" - "Nihil obstat" od Svätej stolice, ako je to stanovené v štatútoch.

VERITATIS GAUDIUM čl. 27 § 2. Všetci učители, skôr ako sú prijatí na trvalé miesto alebo povýšení na najvyšší didaktický stupeň – alebo v oboch

O časovom intervale potrebnom na povýšenie učiteľa hovoria články 20 v PnSZ AK SCH a 22 v ANnVZ AK VG.

Články 21 v PnSZ AK SCH a 23 ANnVZ AK VG hovoria o fakultnej i medzifakultnej spoluprácu učiteľov a o možnej pozícii stáleho učiteľa iba na jednej fakulte.

Články 22 v PnSZ AK SCH a 24 ANnVZ AK VG popisujú proces, ako sa postupuje pri suspendovaní alebo prepustení učiteľa.

Články 23 v PnSZ AK SCH a 25 ANnVZ AK VG hovoria o nutnosti súhlasu pre diecéznych a rehoľných kňazov pre službu učiteľa.

*(Pokračovanie v COLLECTANEA
LECTIONUM THEOLOGICARUM XXII, I/2024)*

Zoznam bibliografických odkazov

BUZALIC, A. – DANCÁK, P. – CHIFOR, A.: Fenomenologická reflexia pandémie ako naliehavá súbežná reflexia nad zmyslom vecí a života. In: DANCÁK, P. – ŠOLTÉS, R. – PORUBEC, D. (eds.): *Disputationes quodlibetales* Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta, 2022. p. 6-21. ISBN 978-80-555-3024-6.

CODEX CANONUM ECCLESIARUM ORIENTALIUM (1990), Rím : Vidavnictvo OO. Vasilijan, 1993, 845 s.

CODEX IURIS CANONICI (1983), Bratislava : KBS, 1996, 894 s.

DANCÁK, P. – ORENIČ, P. – CHIFOR, A.: Historicko-filozofická reflexia princípu dvojitého efektu v kontexte praxe pomáhajúcich profesií. In: BEŇO, P. – KNAPIK, A. – ROTTERMUND, J. – ŠRAMKA, M.: *Covid-19 and its Impacts on Health, Helping Professions and New Technologies*. Katowice 2021, p. 243-251. ISBN: 987-83-7509-429-9

---

prípadoch, podľa toho, ako je stanovené v štatúte –, potrebujú potvrdenie nihil obstat (niet námietky) od Svätej stolice.

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: Deklarácia o kresťanskej výchove GRAVISSIMUM EDUCATIONIS (1965) /GE/. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/gravissimum-educationis>.

CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH: Instruction DONUM VERITATIS on the Ecclesial Vocation of the Theologian. In: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19900524_theologian-vocation_en.html.

FRANTIŠEK: Apoštolská konštitúcia pápeža Františka VERITATIS GAUDIUM o univerzitách a cirkevných fakultách (2017) /VG/. Trnava : SSV, 2018, 92 s. ISBN 978-80-8161-329-6.

JÁN PAVOL II.: Apoštolská konštitúcia SAPIENTIA CHRISTIANA o štúdiu na cirkevných univerzitách a fakultách (1980) /SCH/. Trnava : SSV, 1999, 76 s. ISBN 80-7162-278-8.

ORENIČ, P.: História a súčasne výzvy pre Katolícke školy na Slovensku. In: *Theologos*, Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta, 1/2023, s. 61-71.

PETRO, M.: Komparácia Apoštolských konštitúcií Sapientia Christiana a Veritatis Gaudium a ich prínos pre vzdelávanie kňazov 2 [electronic] / In: *Collectanea lectionum theologiarum VIII* [electronic] / Rec. Cyril Hišem, Karel Sládek. - Varšava : Wydawnictwo Respect, 2019. - ISBN 978-83-950824-3-6. - S. 5-14. Petro Marek (100%)

POPOVIČ, J.: *Cirkvi sui iuris v CCEO*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, 2022, 176 s. ISBN 978-80-555-2927-1.